

Sauland 4.4.2011

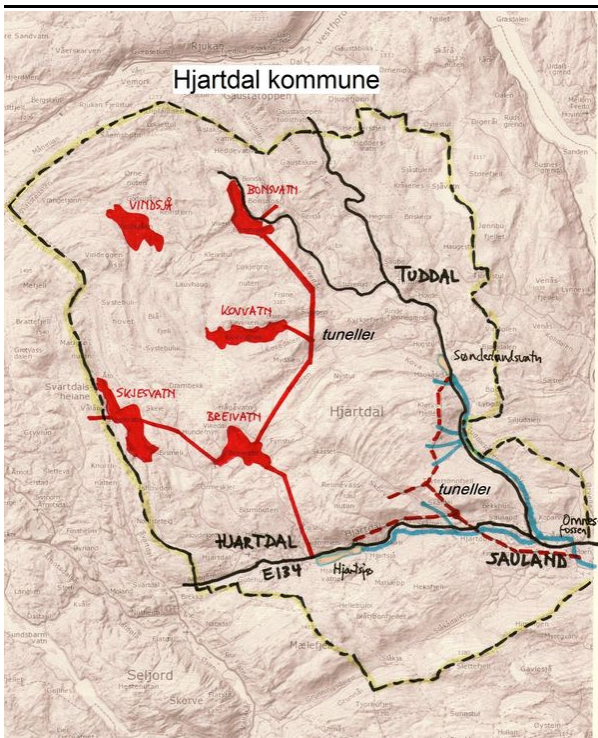
Til: Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Telemark, Friluftslivets fellesorganisasjon, Samarbeidsrådet for naturvernsaker

INNSPILL TIL BEHANDLING AV HØRINGSUTTALELSE OM KRAFTUTBYGGING

(Jfr. NVE's høringsbrev 23.12.2010 ang. søknader fra Skagerak Kraft om Sauland kraftverk, og samtidig høring av konkurrerende prosjekt fra Sauland Bygdekraft SA for fallet i Hjartdøla fra Hjartsjø til Hanfoss.)

Dette er et innspill vi mener bør ha interesse i forbindelse med høringsuttalelser som skal avgis til NVE i denne saken. Innspillet gjelder primært Skagerak Krafts konsesjonssøknad, som omhandler et planlagt kraftverk på hele **218 GWh**. I saken utgjør dette det utbyggingsalternativet som har de klart mest omfattende miljøkonsekvensene ved at det innbefatter både Omnesfossen, Hjartdøla gjennom Sauland, Skogså og mange sideelver. Vi ønsker å gjøre oppmerksom på viktige sider ved utbyggingsplanene som kommer mangelfullt fram i søknaden, og/eller forhold som vi mener må vektlegges sterkt i den videre behandling.

Hilsen Innbyggerforum i Sauland v/ *Svein Bakkalia, Gry Helen Lund Brekka, Geir J. Hagen, Magne Hvamb, Tone Hvamb, Aslaug Hytta, Torkel Hytta, Kjell Kaasa, May Britt Pedersen, Frøydis Hagene Skoje, Leif Skoje, Astrid Wang, Erling Wang, Torgunn Aasen.* (Adr.: c/o Frøydis Hagene Skoje, 3692 Sauland)

INNLEDNING

Kartet til v.:

Hjartdal kommune yter i dag omfattende bidrag til kraftproduksjon, og har stilt store natur- og landskapsområder til disposisjon.

Kartet viser de 5 store regulerte vanna på fjellet (rød farge). Mange elver er berørt i tillegg.

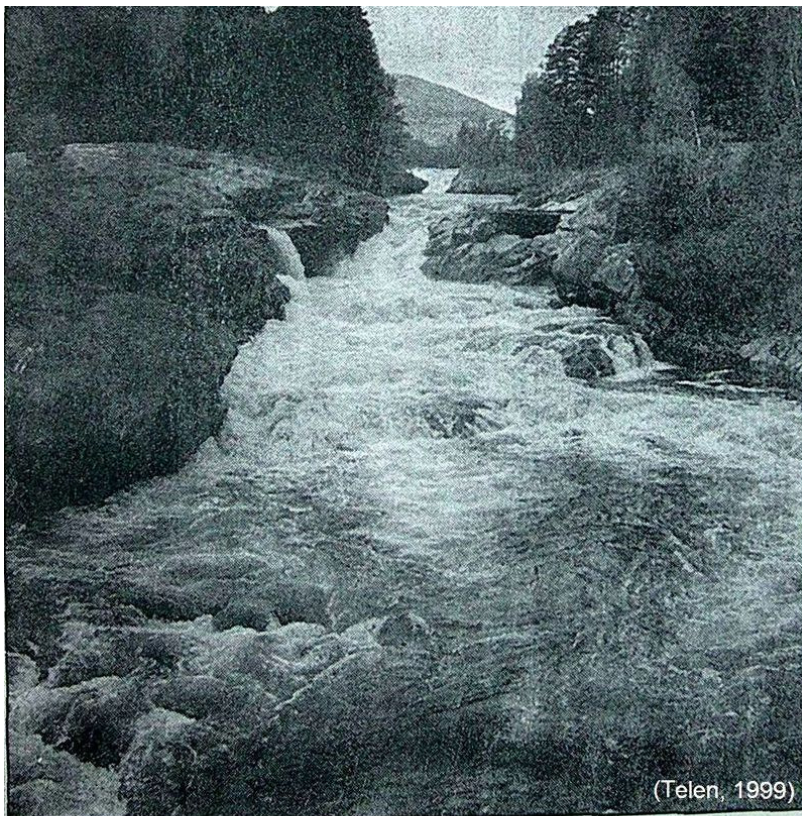
Skageraks utbyggingsplaner (blått/rødt til h. på kartet), innbefatter de gjenværende elveressursene.

Satelittfotokartet nede til v. viser hvor sentral plass elvelandskapet har i kommunesenteret og de sentrale områdene av Sauland.

Også barna på skolen oppfatter bygda si som ei "elvebygd", her gjennom en modell skolebarna i Sauland laget til Byggedagen i 2009.

(Telen, 1999)

KAMP: Kampen om Omnesfossen er i gang for fullt. ØTB har sendt sin varslede søknad til Fylkesmannen, men styreformann Arnt Haugen i en av ØTB-eierne, SKK, tror at miljøhensynet vil bli for tungtveiende til at prosjektet blir gjennomført. (Foto: Lars Erik Ringen)

Omnesfossens sentrale rolle

Til v.: Uttalelse fra Skageraks (SKK's) styreformann i Telen, 1999 (gult i bildeteksten). Den viser at et ønske i dag om å ta vare på Omnesfossen lenge har vært et allment ønske. Jfr. også intervju med tidligere Hjørtalsordfører Bøen i Telen for noen år tilbake, der han framhevet sitt "absolutte nei" til utbygging av Omnesfossen da dette ble fremmet i 1970-åra.

Fra Skageraks konsesjonssøknad, fagrapport Landskap:

Omnesfossen står i en særstilling i ... området (...og) er en attraksjon både for lokalbefolkningen og tilreisende. Sammen med de kulturhistoriske elementene som har direkte tilknytning til elva og fossen, er Omnesfossen og omgivelsene med Heddal Mølle et område med stor intensitet og inntryksstyrke. (s. 41)

Begrepene *stor intensitet* eller *inntryksstyrke* beskriver dramatiske, slående eller minneverdige landskap. (...og er) reservert landskap med spesielt høy opplevelsesverdi (Nordisk ministerråd 1987) (s. 9)
Verdivurdering: Stor verdi. Klasse A (høyeste klasse) (s. 41)

Bilde 5-4: Heddal mølle ved Omnesfossen er et tydelig kulturminne langs E134 ved Omnesfossen. (Foto: Mortensen, SWECO)

Fra fagrapport Kulturminner, kulturmiljø

Heddal mølle har i dag status som Hjørtal kommunes tusenårssted. Området er regulert til spesialområde bevaring og blir ivaretatt av en egen stiftelse. Både bygningene, fossen og brua er viktige enkelt-elementer i dette kulturmiljøet. (s. 25):

(Fra fagrapport kulturmin., s. 25)
 (Fra fagrapport Landskap, s. 19)

**forts.,
Skageraks konsesjonssøknad,
fagrapport Landskap:**

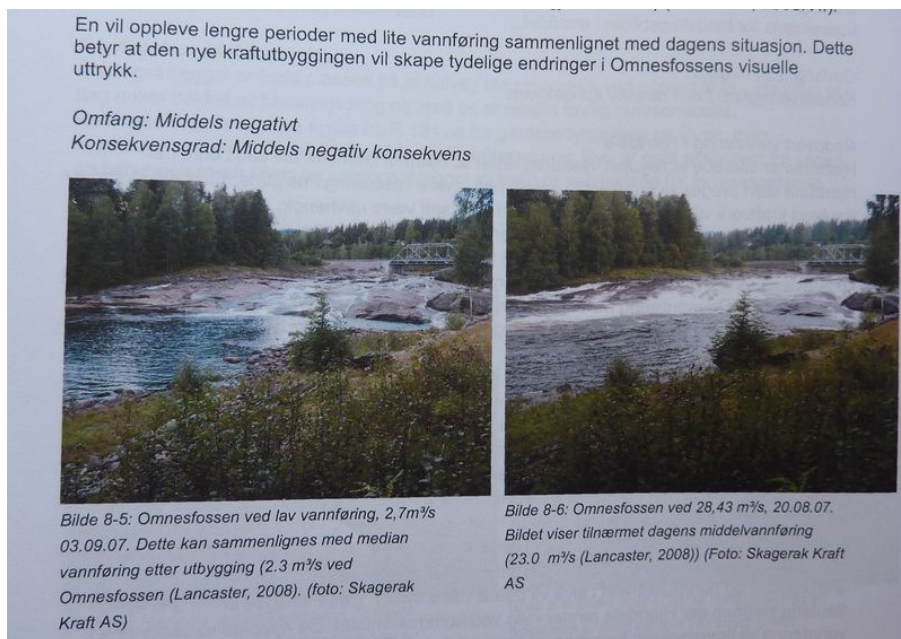
Fagrapporten gir som nevnt på forrige side, høyeste klasserangering (A) på landskapet med Omnesfossen og Heddal mølle. Men ved omtale i rapporten av "konsekvenser av utbygging" er det bilder av fallet som ligger 2-300 meter lenger øst, nedenfor nybrua, med ulik vannføring. Vi har derfor vanskelig for å se at rapporten gir noen vurdering av konsekvensene av påtenkt kraftutbygging i det beskrevne land-

skapet ved mølla, nettopp det fosselandskapet som folk i distriktet oppfatter som Omnesfossen, og som utgjør et så viktig punkt i hele utbyggingssaken.

Fagrapport kulturminner: Heller ikke denne rapporten, med sine beskrivelser av nåværende kulturmiljø ved mølla og Omnesfossen, har noen klar analyse eller bilder av konsekvensene etter en utbygging for det folk forstår som Omnesfossen. Ett forhold er at de små bildene av ulik vannføring viser elva rett ved nybrua, ikke selve Omnesfossen (s. 35). - Videre står det at "reduisert vannføring vil svekke opplevelsen av den historiske sammenhengen mellom Heddal mølle og Omnesfossen" (s.34). Samtidig står det at "...Det er positivt at Skagerak Kraft vil videreføre det selvpålagte minstevannføringsregimet også etter utbyggingen". Det vises således vannføringsbilder fra andre steder enn fossefallet ved mølla, samtidig med et ikke nærmere forklart utsagn om det positive ved å "videreføre minstevannføringsregimet". Framstillingen gir et svært utydelig bilde av hvor sterkt vannføringen i virkeligheten vil bli endret i den fossen som folk forstår som Omnesfossen.

Også i fagrapport Friluftsliv er det vannfallet nedenfor nybrua, dvs. 2-300 m øst for mølla og det som er Omnesfossen i folks oppfatning, som beskrives og konsekvensforklares (s. 48).

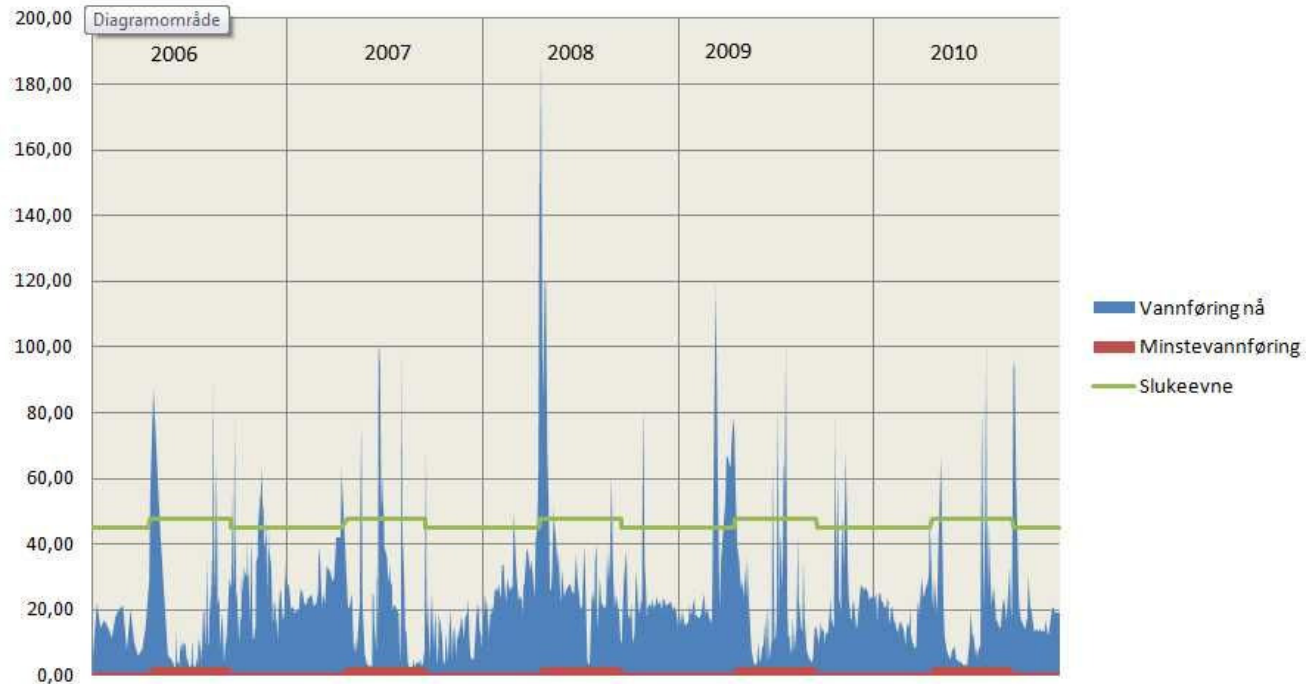
På neste side vil vi omtale nærmere en del realiteter ved planlagt vannføring/ minstevannføring.

Til v.: Vannføringsbilder og konsekvensvurderinger i (f. eks.) fagrapport Landskap (s. 51 -52). Vi har vanskelig for å se at bildene og vurderingene i rapporten forholder seg til rapportens egen beskrivelse av nåverdien av Omnesfossen innved Heddal mølle, 2-300 m lenger vestover.

m³/sek.

Vannføring Omnesfossen 2006-2010

Vannføring i dag - og etter planlagt utbygging

Vi ønsker å peke på to sentrale forhold:

1) Dagens vannføring:

Skagerak framholder i konsesjonssøknaden at ”..eksisterende praksis for minstevassføring i Omnesfossen blir ikke endret”, en formulering som synes viderebrakt til konsulentene som har skrevet de enkelte konsekvensrapportene.

Formuleringen skaper fort et inntrykk av at vannføringa etter utbygging vil ligne vannføringa som er i dag. Dagens vannføring kan også lett oppfattes som å være preget av minstevannføring.

Innbyggerforum har avlest vannføringa i Omnesfossen gjennom 5 år, på Skageraks målestasjon (se bildet). Man ser tydelig av grafen over at vannføringa (blå) svært sjelden har vært nede i så lite som minstevannføring (rød farge: 2,5 m³/sek. sommer, 1 m³/ sek. vinter). Vannføringa i dag ligger nesten hele tiden langt over (rød) minstevannføring.

Skageraks målestasjon ved Omnesfossen

2) Vannføring etter utbygging

På grafen over har Innbyggerforum lagt inn en grønn strek, som viser den såkalte ”slukeevnen” i det planlagte kraftverket, 45 m³. Med den vannføringa som var i 2006-2010 over, ville vannføringa således vært større enn minstevannføring bare de få dagene som (blå) vannføring stikker over den grønne linja. Altså ville det de aller fleste dagene vært minstevannføring om det hadde vært utbygd.

Våre påstander bekreftes i fagrapport Hydrologi i Skageraks konsesjonssøknad (rød utheving v/ Innbyggerforum):

”.. Hjartdøla og Skogsåa nedenfor inntakene vil **i store deler av året få vassføringen redusert til minstevassføring**”. (s. 48)

Vassføring etter utbyggingen (fra sammendrag VI, og s. 19):

- Middelvassføring ca. 5,5 m³.

Middelvassføringen er som regel **sterkt påvirket av høye ekstremverdier**.

- Median vassføring: **2,5 m³. Medianverdien er mer representativ for den ”vanlige vassføringen”**

Bilder av vannføring

(foto: Innbyggerforum)

Omnesfossen

22 m³/ sek

2,6 m³/sek

Omnesfossen

Som planlagt minstevannføring ”sommer”: 2,5 m³/sek. (4 måneder i året).

”Vinter” i konsesjonssøknaden er nå økt til 8 måneder i året, og der minstevannføringa vil være under halvparten av det som vises på bildet (1 m³/sek).

Mjella i midten
Amotshelen mot h. innover
2,4 m³

Ved utløpet av Mjella i Hjartrdøla/ Heddøla

Som planlagt minstevannføring ”sommer”: 2,5 m³/ sek. i målepunkt Omnesfossen (4 måneder i året).

”Vinter” i konsesjonssøknaden er som nevnt nå økt til 8 måneder i året, og der minstevannføringa vil være under halvparten av det som vises på bildet (1 m³/sek i Omnesfossen).

Fra Skageraks konsesjonssøknad, fagrapport Fisk og bunndyr

110 000 elvemuslinger i Hjartdøla, i Telemark en unik, og absolutt største bestand. (s. 42)

”..Redusert vannføring vil forringe og til en viss grad ødelegge vekst- og levevilkårene for fisk og elvemusling i Hjartdøla både sommer og vinter..” (s. 57)

Under kap. 9 Avbøtende tiltak sier fagrapporten at etablering av terskler for å opprettholde vannspeil langs utsatte strekninger vurderes som et lite effektivt avbøtende tiltak for elvemusling.

Dette pga. økt sedimentasjon ved redusert gjennomstrømming, kjøring i anleggsfasen, mv.

Terskler sies på den annen side kanskje å medføre bedre forhold for fisk, som elvemusling trenger.

Det framstår her en usikkerhet om utbyggingens konsekvenser. Rapportens forslag om overvåking av forholdene etter utbygging framstår for oss enda mer usikkert: Evt. forsøk på ”reparasjoner” ut fra overvåkingsresultater kan mislykkes, men utbyggingen lar seg jo ikke reversere av den grunn.

Bildet: Fra Hjartdøla

Foto: Innbyggerforum

Fra Skageraks konsesjonssøknad, fagrapport Flora, vegetasjon, naturtyper:

I sammenstilt tabell kap. 9 framgår det at utbyggingen er vurdert med ”stor negativ” virkning for 3 av de 5 hoveddelene av utbyggingsområdet: Skogså m/ sideelvene, Vesleå/ Kjempa, Skorva.

Herunder er en rekke rødlistearter registrert i de 5 delområdene i fagrapporten.

For Skorva er det i tillegg senere gjort en bekkekløftregistrering v/ fylkesmannen (uavhengig av kraftsaken), med en fortegnelse på ca. 20 rødlistearter.

I Skageraks sammenfattede konsesjonssøknad har Skagerak funnet å ville kommentere sin konsultants fagrapport, der de skriver at ”... det kan virke som om verdivurderingen er gjort med god margin for å ikke undervurdere områdenes verdi”.

Vi kan ikke helt se noen fyldestgjørende dokumentasjon av denne påstanden.

Fra Skageraks konsesjonssøknad, fagrapport Friluft, reiseliv:

...Skogsåa er en av Norges kanskje 10 viktigste padleelver, og padles ...av både nordmenn og utenlandske brukere.

Padlesesongen er ikke lang, men Skogsåa må likevel karakteriseres som en nasjonalt viktig padleelv.

Tilvekst av nye hytter og hyttefelt i øvre deler av Tuddalsdalen øker områdets regionale betydning i den sammenheng, og Skogsåa er et viktig naturelement.

Skogsåa har i det hele tatt en del særpregede naturkvaliteter som kan være lite kjent blant brukergruppene i dag, og har således potensial for økt bruk. (s. 35)

Bildet: Fossefall i Skogså, like ved hovedvegen mellom Sauland og Tuddal. (Foto: Innbyggerforum)

Den flere km lange Skogsåa vil få så liten minste-vannføring som 0,36 m³/sek "sommer" (4 mnd), 0,1 m³/sek "vinter" (8 mnd). Minstevannføring kan forøvrig ikke garanteres av utbygger.

Innbyggerforum:

Andre steder gjør man store tiltak for å få tilbake elva - et eksempel:

Statens Bymiljøpris 2010 gikk til Trondheim

kommune for åpningen av Ilabekken som tidligere lå i rør. Det er ryddet opp langs bredden og tilrettelagt slik at folk kan gå langs bekken fra Bymarka gjennom et boligområde og ned til fjorden.

Innbyggerforum: Andre muligheter enn utbygging av gjenværende vassdrag

F. eks.: Energieffektivisering:

Forsvarsbygg:

223 GWh innspart på 3 år, 2008-2010 (Enova) - ca. samme omfang som Skageraks utbygging

Industri- og næringsbygg:

7 452 GWh innspart på 10 år, 2001-2010 (Enova)

Oppgradering av eksisterende vannkraftanlegg:

Norske kraftprodusenter kan produsere opptil 10 TWh mer, dersom vannkraftanleggene utvides og oppgraderes (Teknisk Ukeblad)

Innbyggerforum: Andre forhold som påvirker kraftsituasjonen

F. eks.: Klimaendringer

Kraftproduksjonen vil øke, bl.a. på grunn av mer nedbør. Siden temperaturen samtidig stiger, vil energietterspørselen reduseres. (Cicero senter for klimaforskning).

Innbyggerforums oppsummering:

"... Kampen om Omnesfossen er i gang, men styreformann i SKK (nå Skagerak Energi) tror at miljøhensynet vil bli for tungtveiende til at prosjektet blir gjennomført."
(Fra intervju i Telen, 1999)

**Skageraks utbyggingsprosjekt er for omfattende.
Det beste "avbøtende tiltaket" er:
Spar Omnesfossen
og elvestrekninger gjennom Sauland!**

Omnesfossen.

Fossens betydning blant folk kan gjenspeiles bl.a. i de mange malerier som finnes av den. (Eks.: Reidar Kolbrek til v., O. Blomhaug til h.)

